

Raadsleden en veiligheid

Conclusies op een rij 2015 vs 2021

*Onderzoek Raadsleden en veiligheid
Benchmarkonderzoek 2021*

Het aantal respondenten per politieke partij komt ongeveer overeen met de lokale zetelverdeling per partij. De meeste respondenten zijn van een lokale partij, daarna volgen de VVD, en het CDA. Dit was eveneens het beeld in 2015. In de enquête van 2021 lijkt GroenLinks met 10% ten opzichte van het landelijke beeld oververtegenwoordigd te zijn en is de vragenlijst deze keer verhoudingsgewijs minder door raadsleden van de PVDA ingevuld.

We zien een toename van respondenten in de gemeentegrootte 20.000 en 50.000 inwoners en 50.000-100.000 en een afname in respondenten uit de kleinere gemeenten. Daarnaast is de verdeling van raadsleden die de huidige raadsperiode zijn begonnen en die al langer raadslid zijn ongeveer 50-50. Landelijk is deze periode zo'n 42% van de raadsleden nieuwe begonnen. Net als in 2015 geeft 44% van de respondenten aan woordvoerder veiligheid te zijn. Een opvallende verschuiving vindt plaats bij het onderwerp bekendheid met het lokale integrale veiligheidsplan (IVP). Daar waar in 2015 nog 84% van de respondenten op de hoogte was van hun IVP weet deze ronde 69% dat. De conclusie uit 2015 was dat de score toen hoog was, mogelijk omdat er in veel gemeenten in de laatste maanden van 2014 een IVP is vastgesteld. Voor de meeste gemeenteraden is dat nu langer geleden, ervan uitgaande dat de meeste gemeenteraden hun laatste IVP in 2018/2019 vastgesteld hebben.

De helft van de raadsleden geeft aan dat er voldoende financiële middelen zijn om de speerpunten uit het IVP uit te kunnen voeren. Ongeveer 30% geeft aan dit niet te weten. Uit een onderzoek van EenVandaag en VNG blijkt medio 2020 al dat driekwart van de Nederlandse gemeenten (77%) verwacht dat ze komend jaar zullen moeten bezuinigen of belastingen moeten verhogen om de begroting sluitend te krijgen. Een meerderheid van de raadsleden (59%) geeft in dit CCV-onderzoek aan van mening te zijn dat hun gemeente volgende raadsperiode niet op het onderwerp veiligheid hoeft te bezuinigen.

Politie-inzet

De raadsleden (een derde) zouden graag meer invloed willen uitoefenen op de politie-inzet in hun gemeente. Op dit moment vinden zij dit onvoldoende. Formeel kunnen raadsleden hier niet rechtstreeks op sturen, maar zij hebben wel de mogelijkheid om de burgemeester een boodschap/verzoek mee te geven voor de lokale driehoek. De vraag die aan de raadsleden is gesteld, is of zij de indruk hebben dat de burgemeester voldoende invloed op de politie heeft. Meer dan de helft van de respondenten is het hier mee eens.

Daarnaast vindt 76% dat de burgemeester de gemeente goed vertegenwoordigt in de lokale driehoek, 4% vindt van niet. 58% van de respondenten geeft aan het beleidsplan van de politie te kennen. In 2015 lag dit percentage met 77% aanmerkelijk hoger. Vanuit een controlerende taak is het belangrijk om ook van het jaarverslag van de politie op de hoogte te zijn of deze te bespreken aangezien hierin teruggeblikt wordt op de behaalde resultaten. 49% geeft aan dat dit in hun raad gebeurt, bij 38% vindt dit niet plaats en 13% weet dit niet.

Raadsleden hebben de mogelijkheid om de politie uit te nodigen voor hun commissie- en raadsvergaderingen om op die manier invloed uit te oefenen en te controleren of de politie haar werk goed doet. Op de vraag of de politie minimaal één keer per jaar fysieke verantwoording aflegt in de gemeenteraad, geeft 62% van de raadsleden hier een bevestigend antwoord op. Dat komt overeen met 2015. Dit

keer geven vooral de kleinere gemeenten hier een bevestigend antwoord op. Uit de interviews geven alle raadsleden aan minimaal één keer per jaar met de politie te spreken over veiligheid. De ervaring is ook dat dit met calamiteiten vaker gebeurt en daar waar het niet fysiek heeft plaatsgevonden, heeft de betreffende raad aangegeven dat de informatie ook op een andere manier overdragen kan worden.

Handhaving is een belangrijk onderwerp voor raadsleden. Dit kwam ook uit de interviews naar voren. Handhaving wordt gezien als een effectief middel dat ingezet kan worden om ergere situaties te voorkomen. De boodschap van de geïnterviewden is dan ook om meer te handhaven, ook op situaties die ogenschijnlijk op kleine vergrijpen lijken. De signaalfunctie die daarvan uitgaat is belangrijk. Er is een grote verschuiving onder het percentage raadsleden dat aangeeft over voldoende wijkagenten te beschikken. Dit was in 2015 nog 36%, in 2021 is dat teruggevallen naar slechts 16%.

Voor wat betreft de mening van raadsleden over het inzetten van boa's om eventuele tekorten van de politie op te vangen, geeft 44% aan het hiermee eens te zijn, 30% is het er niet meer eens en 26% weet het niet. In 2015 was 41% het hiermee eens en 35% oneens. Het lijkt erop dat in de afgelopen zes jaar de mening hierover onder raadsleden wat positiever is geworden.

De rollen van het raadslid in relatie tot veiligheid

Net als in 2015 vinden de meeste raadsleden dat het thema veiligheid voldoende prioriteit krijgt in de gemeenteraad. 66% geeft aan dat veiligheid een prioriteit is van de raad en voor 49% is het eveneens een hoofdprioriteit binnen de partij.

Volksvertegenwoordigende rol

Hoe zorgen raadsleden ervoor dat zij weten wat er in hun gemeente speelt op het gebied van veiligheid? Op de vraag hoe zij zich laten inspireren voor hun meningsvorming op lokaal veiligheidsbeleid, blijkt dat raadsleden dat in 2021 vooral

laten doen door inwoners (59%), cijfermateriaal en onderzoek (53%) en door politie en boa's (30%). In 2015 stond het cijfermateriaal en onderzoeken nog op nummer één. De categorie politie en boa's hebben we in dit onderzoek toegevoegd. En terecht, zo blijkt. Want voor bijna een derde van de raadsleden is dit een belangrijk bron om aan informatie te komen.

Het contact met bewoners is nog steeds laagdrempelig, zo blijkt ook uit de interviews. Social media zijn wellicht voor sommige bewoners een makkelijke manier om in contact te komen met je raadslid, maar voorheen werden raadsleden met hetzelfde gemak in de supermarkt aangesproken. Nog steeds geven de geïnterviewden aan makkelijk aanspreekbaar te zijn als ze zich in de openbare ruimte bevinden. Uit de enquête blijkt dit ook. Inmiddels heeft het gebruik van social media (64%) wel de lokale krant ingehaald (62%), maar op straat bewoners aanspreken doet nog steeds de helft van de raadsleden.

Kaderstellende rol

Raadsleden moeten weten hoe het veiligheidsveld in elkaar steekt om goed gefundeerd lokaal veiligheidsbeleid te kunnen voeren. Een basisvraag is dan bij wie de regie op lokaal veiligheidsbeleid ligt. In de enquête van 2011 kwam hier na het correcte antwoord 'de gemeente' een heel verrassende veiligheidspartner uit die ook vaak benoemd werd, namelijk de Veiligheidsregio. In de enquête van 2015 is de vraag herhaald. Meer dan de helft (56%!) van de raadsleden wees de Veiligheidsregio aan als partij waar de regie ligt. In het onderzoek van 2021 is het aandeel raadsleden dat denkt dat de Veiligheidsregio de regie heeft, verder toegenomen naar 59%. Vervolgens denkt 32% dat de regie bij de gemeente ligt en 9% denkt bij de politie.

Waar zou de verwarring vandaan kunnen komen? In 2015 dachten de onderzoekers aan de mogelijke 'misleidende' naam: 'Veiligheidsregio' of de hoeveelheid veiligheidstukken die raadsleden ontvangen over en van de Veiligheidsregio? Of wellicht ontbreekt het de raadsleden gewoonweg aan kennis en/of inzicht over de

functie van de Veiligheidsregio. In de interviews die we dit keer afnamen, leek de verwarring vooral te liggen bij het woord regie.

Raadsleden vinden dat zij goed werk verrichten daar waar het gaat om het signaleren van problemen en deze benoemen in onder andere de raadsvergadering. Bij het woord regie leggen de geïnterviewde raadsleden soms het verband met het uitvoeren, het kunnen sturen op uitkomsten en op de hoogte zijn van voortgang en resultaten. Hun invloed daarop ervaren zij als aanmerkelijk minder. 42% zegt dat de invloed van de raad op de Veiligheidsregio is afgenomen, voor 51% is het gelijk gebleven. Iets minder dan de helft van de raadsleden (44%) weet dat de gemeenteraad zelf verantwoordelijk is voor het vaststellen van de prioriteiten op lokale veiligheid. Een kwart vindt dat de burgemeester dit moet doen en een kwart denkt de politie. In 2015 gaf op deze vraag nog ruim de helft het goede antwoord.

Controlerende rol

Het lijkt goed te gaan met de controlerende rol van de gemeenteraadsleden. De meerderheid (79%) vindt dat de burgemeester de raad informeert over de voortgang van het integraal veiligheidsbeleid en 66% vindt dat de burgemeester hen ook informeert over de voortgang van het regionale beleidsplan van de politie. In 2015 werd bij deze vraagstelling nog de term verantwoording afleggen in plaats van informeren of bijpraten genoemd. Dat kan ertoe bijgedragen hebben dat deze vragen nu door meer raadsleden positief zijn beantwoord. Alleen op het punt van het bespreken van het jaarverslag van de politie is een afname te zien ten opzichte van 2015, toen dat door 63% positief werd beantwoord. Nu is dat door 49%.

Veilige Publieke Taak

Ook uit dit onderzoek van 2021 blijkt dat verbale agressie (21%) en bedreigingen/intimidatie (17%) nog steeds een probleem vormen. Ten opzichte van 2015 zijn beide situaties met 3 à 4 % toegenomen. Opvallend was dat de meeste geïnterviewde raadsleden in eerste instantie aangaven niet direct voorbeelden of

eigen ervaringen met VPT te hebben. Wellicht is dat ook de verklaring dat andere onderzoeken aantonen dat aanzienlijk meer - namelijk driekwart van de raadsleden - te maken heeft met agressie en geweld. Uit onderzoek* blijkt dat drie kwart van de Amsterdamse raadsleden met agressie of intimidatie te maken heeft gehad: een forse meerderheid dus. Een derde van de raadsleden zegt zelfs zich vanwege hun raadswerk wel eens onveilig te voelen.

*Bron: AT5 (Driekwart van de Amsterdamse Raadsleden heeft te maken met agressie) 20 april 2021 .

Het is een onderwerp waar soms nog een taboe op zit en waarvan raadsleden in een breder onderzoek zoals deze zich wellicht terughoudend opstellen. In de CCV-enquête is tevens gevraagd of het feit dat raadsleden dit hebben ondervonden ook hun functioneren en stemgedrag beïnvloedt. 20% geeft aan dat dit hun functioneren heeft beïnvloed en 8% heeft zijn of haar stemgedrag erop aangepast. Ook deze antwoorden laten een stijging zien ten opzichte van 2015 toen het om 15% en om 5% ging.

Ook vroegen we of raadsleden denken dat collega-raadsleden hun functioneren of stemgedrag aanpassen onder druk van agressie, bedreiging en/of intimidatie. Net als in 2015 denkt 25% van de raadsleden dat dit gebeurt (2015: 24%). Omdat wij het ook belangrijk vinden om te achterhalen of dit een gespreksonderwerp is voor de raad, vroegen wij of dit onderwerp daar ter sprake komt. 53% zegt dat dit onderwerp daar behandeld wordt. Uit de interviews blijkt dat merendeel van de gesproken raadsleden wil dat dit onderwerp vaker in de raad komt. Ook concrete situaties en wat de raadsleden zelf meemaken moet daar besproken worden. 'Al is het alleen maar dat andere raadsleden weten wat er speelt'. In meerdere gesprekken komt het inwerken van nieuwe raadsleden op dit gebied aan de orde. Raadsleden geven in de interviews aan dat minimaal in overdrachtsprotocollen de handelingswijze, naam van vertrouwenspersoon etcetera rondom VPT dient te staan.

Maatschappelijke onrust

In het onderzoek 2021 hebben we als extra thema gekozen voor het onderwerp maatschappelijke onrust. Dit vervangt het onderwerp radicalisering dat in 2015 het extra onderwerp was. Een meerderheid (68%) van de raadsleden zegt dat onrust onder burgers toeneemt. 24% geeft aan zich niet te herkennen in de stelling dat wantrouwen in de overheid, het gevoel niet gehoord te worden en boosheid over ongelijkheid in toenemende mate onrust in de gemeente veroorzaakt. Eenzelfde aantal zegt dat de burgers vaker actief hun onvrede bij hen uiten. 31% merkt dit niet. Uit de interviews komt naar voren dat de raadsleden vertrouwen hebben dat de gemeente goed op toenemende onrust kan insprijgen. Onderwerpen die uit de interviews naar voren komen waar dit speelt zijn:

- Duurzaamheidsprojecten
- De wens voor permanente bewoning op een recreatiepark
- De komst van asielzoekerscentra of opvanglocaties
- Kostenbesparingen vanuit de gemeente (en mogelijke sluiting van faciliteiten)
- Slechte en niet-consequente communicatie: zowel vanuit het lokale bestuur als de landelijke overheid over veranderend beleid
- De wens om bewoners bij veel zaken te laten participeren om vervolgens het advies niet over te nemen
- Intensivering van de aanpak van ondermijning met daarin meer sluitingen van hennepkwekerijen of woningen op basis van Opiumwet artikel 13b ('mensen geven aan dat het dan wel heel dichtbij komt')
- Toenemende bureaucratie in de zorg met effect op de veiligheid(beleving) en de weerstand in relatie tot de zoektocht naar bouwlocaties voor woningen
- Opvanglocaties en meer faciliteiten
- Locaties voor recreatie/toerisme waardoor bewoners en omwonenden ervaren dat hun leefbaarheid onder druk komt te staan.

Deze vraag is ook in de enquête gesteld. Daarin geeft 61% aan dat de gemeente lokaal goed weet om te gaan met maatschappelijke onrust, een kwart vindt dat niet.

Het tegengaan van maatschappelijke onrust wordt door de raadsleden vooral gezien als verantwoordelijkheid van de landelijke en lokale overheid. En van alle burgers samen. Ongeveer een op de drie vindt dat de politie en de media een belangrijke rol spelen.

In de interviews vroegen we naar behoefte aan ondersteuning op dit gebied. Minimaal vragen raadsleden dat wanneer er signalen zijn dat hun veiligheid in het geding is dat er dan per direct politie-ondersteuning voorhanden is. De ervaring is dat dit goed geregeld is.

Verder gaan de raadsleden in op de rol van de landelijke overheid bij maatschappelijke onrust. 'Landelijke overheid dient vooral kaders te maken en zich minder met de hoe vraag bezig te houden, dat doen we lokaal.' Er wordt gevraagd om meer aandacht voor maatwerk bij communicatie en wel passend bij de doelgroep zodat iedereen (rijk en minder bedeeld, theoretisch of praktisch opgeleid) mee kan komen. En geef burgers een reactie op hun vragen, klachten en signalen. Neem ze serieus.

Onderwerpen waar raadsleden aandacht voor vragen:

Handhavingscapaciteit en bevoegdheden. Meer wijkagenten, boa's met lasergun.	Belang van anoniem melden, tot aan de stukken voor het OM aan toe moet de indiener anoniem kunnen blijven.	Waterbedeffect aanpak ondermijning en daarmee het belang van een regionale aanpak. Let op vergunningenbeleid van nieuwe ondernemers.
Meer aandacht voor veiligheid achter de voordeur. Geef aandacht aan meer en beter cijfermateriaal (hoe groot is het probleem echt?) zodat er ook meer middelen voor vrijgemaakt kunnen worden.	Overlast coffeeshops in woonwijken vraagt om snellere procedures voor hervestiging of sluiting. Klachten en signalen van omwonenden serieuzer nemen en zwaarder laten meewegen.	Leegstand winkels en woningen (o.a. sloopnominatie) betekent behoefte aan snellere procedures bestemmingsplanwijziging en meer maatregelen treffen om onveiligheidsgevoelens te voorkomen.
Focus op jongeren door tijdige hulp bij schuldenproblematiek, het inkorten wachtlijsten bij jeugdzorg. Aandacht voor geweldstoename onder jongeren in uitgaansgebied (is dit laatste een tijdelijk corona-effect?).	Niet-goedwillende raadsleden. Zorg voor een voldoende zwaar integriteitsonderzoek door een extern bureau en behandeling van casuïstiek van raadsleden die actieve connecties hebben binnen/met de onderwereld.	Strafmaat voor intimidatie ambtsdragers herzien. Er zijn te veel voorbeelden van herhaaldelijke bedreiging wat leidt tot een taakstraf. Past dit wel bij de impact van de daad?
VPT bespreken in de raad aan de hand van concrete casuïstiek. Gedragsnormen voor social media. Wijze van vergaderen en openbaarheid van stukken bij bepaalde ondermijningszaken.	Rol van het raadslid. Wat is invloed, wanneer kun je het uitoefenen, hoe trek je het naar je toe? Hoe bespreek je onderwerpen op hoofdlijnen? Hoe houd je contact met de praktijk (met zoveel dikke rapporten)?	Neem de burger serieus. Geef correct en op tijd antwoord. Durf als overheid ook sorry te zeggen als je een fout gemaakt hebt. Stel je eigen agenda of status als 'overheid' niet voorop, maar werk vanuit een visie hoe kan iedereen in deze gemeente het goed hebben.